

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Amsterdam.
Inzendingen die later dan Donderdag's namiddags te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 6 November 1892. N°. 776.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentieprijs: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van het bedrag en Verlagen van Verloopen 10 Cent per regel.

Het vijfde Gebod.

ZONDAGSOPDEELING XXXIX.

Maar Petrus en Johannes antwoorde hem: Oordeel gij, of het recht is voor God, u lieden meer te hooren dan God.
Hand. 4: 19.

V.

Het gezag, door God aan een mensch over menschen verleend, kan voor wat de uitvoering aangaat, ten deele, of ook geheel, op een ander worden overgedragen. Toen onze laatste Koning door ongesteldheid buiten staat was, om zelf te regeren, heeft eerst de Raad van State, en daarna een Regentes, het gezag uitgeoefend, dat inmiddels tot op zijn dood toe, toch altoos het gezag van den Koning bleef. Evenzoo regeert ook nu de prinselijke dochter van onzen laatste Koning, maar het gezag, dat van Godswege op haar rust, wordt vooralsnog niet door haar, maar door een Regentes uitgeoefend. Hier staat men dus voor gevallen, waarin de uitoefening van het gezag geheel op een ander persoon overging of ook overging op een college. Niet het gezag zelf ging over, maar wel de geheele uitoefening ervan; en deze overgang greep plaats niet naar willekeur, noch ook naar het volk hetgeen vond, maar op zulk een wijze, als dit door wijlen Koning Willem zelf, onder medewerking der Staten Generaal, bij de jongste Grondwetswijziging nader bepaald was.

Verreweg veelvuldiger echter, in de gewone huishouding van Staat opgenomen, en in elk rijk van eenige uitgebreidheid noodzakelijk, is de overdracht van het gezag voor wat een gedeelte van de uitvoering betreft. Een vorst kan niet op alle plaatsen van zijn rijk, zelfs niet in alle provincies tegelijkertijd wezen. Ook is hij in zijn arbeidskracht, in zijn kennis van de aangelegenheden, in zijn zedelijke bevoegdheid om te beslissen, uiteraard beperkt. Vandaar dat er steds houders of commissarissen in de provincies optreden; dat er in de steden en dorpen burgemeesters zijn; dat er een rechterlijke macht is; dat er voor elken tak van dienst inspecteurs en heel een hiërarchie van ambtenaren bestaan. En voor zoover nu deze personen die in naam van den vorst, op zijn last, en door hem gemachtigd optreden, treedt de vorst in hen op, is het zijn gezag dat door hem wordt uitgeoefend, en weerstaat de majesteit van den koning, en in hem de majesteit Gods, wie zich tegen deze uitoefening van het gezag te weer stelt. Het thans zoo telkens voorkomend verzet van het straatvolk tegen de politie is dan ook verre van een geringe zaak. Het toont, dat het volk in den dienaar van het gezag geen drager van de hoogste autoriteit meer ziet. Er blijkt uit dat de politie het besef van haar hoog karakter mist en daardoor haar zedelijke prestige inboet. En men ziet er uit, hoe éa bij wie het gezag uitoefent éa bij wie aan het gezag onderworpen is, het „ontzag voor de hooge hand om Gods wil“ almeer uitlijft. Buigt de vorst zich in zijn qualiteit als vorst niet langer in stillen eerbied voor

God almachtig, dan heeft dit, na verloop van tijd, vanzelf ten gevolge, dat ook het gepeupel de hand tegen de politie ophelt. Beiden toch zijn in den grond volmaakt een en hetzelfde. Een koning die zich als vorst van het land niet verootmoedigt voor den Heere der heerschen en een woesteling die op straat de politie te lijf gaat, staan schuldig aan een zonde, die in graad verschillen mag, maar in soort één is; en wel zoo één, dat de vorst die zich tegen de ordinantie Gods verzet, met het oog op de gevolgen van zijn daad, tienmaal schuldiger staat dan de brave onder het jaahagel. Doch hoe dit ook zij, de overdracht van het gezag en voor wat de uitvoering aangaat, is nu eenmaal een menschelijke noodzakelijkheid. Toen God het gezag over menschen op menschen legde was vanzelf in deze daad de geoorlooftheid van deze overdracht, ter oorake van haar onafwijsbare noodzakelijkheid, gegeven.

Soortgelijke overdracht grijpt echter volstrekt niet alleen bij het Rijksgesetz plaats, maar evenzeer in het huisgezin. Ook de vader en moeder kunnen niet altoos bij al hun kinderen alles zelf doen. Ook zij moeten vaak tusschenpersonen bezigen, en ook bij dit gebruik van tusschenpersonen ontstaat voor het kind een verplichting om te gehoorzamen, op grond hiervan dat de door vader en moeder onder anderen en anderen over hen gesteld zijn. Is vader niet tegenwoordig, dan gaat vanzelf alle gezag op de moeder over, en werd de moeder weduwe dan bezit zij het rechtstreeks. Maar ook zonder het intreden van deze toestanden komt het telkens voor, dat de ouders een of meer van hunne kinderen onder anderen plaatsen, onder een anderen broeder of zuster, onder een dienstbode, onder een gouvernante, onder een onderwijzer, onder een arts, of wat dies meer zij. In al deze gevallen nu is wie op deze wijze onder anderen geplaatst is, verplicht te gehoorzamen; volstrekt niet alsof een oudere broeder of zuster uit zich zelve zulk gezag zou bezitten, of ook de dienstbode enz. zulk gezag zich mochten aanmatigen, maar alleen op grond hiervan, dat de ouders het zoo verordeneeren. Hiermee is wel niet ontkend, dat er zich ook gevallen kunnen voordoen, dat een oudere broeder of zuster imperatief optreedt zonder bepaalde lastgeving, b. v. zoo een der jongeren gevaar voor zijn gezondheid of zelfs voor zijn leven zou belopen; maar dan is zulk optreden alleen gewettigd of door zekere zedelijke meerderheid, of door een onderstelde generale opdracht der ouders, waarvan éa die oudere éa die jongere broeder beiden weten, dat ze van achteren door vader en moeder geheel zal worden goedgekeurd en bevestigd.

Dit zelfde geldt evenzoo van gouvernantes en huisonderwijzers, maar op eenigszins andere manier van de onderwijzers op een school. Stellen de ouders een gouvernante of huisonderwijzer aan, dan vloekt de macht, die deze hierdoor over het te onderwijzen kind ontvangen, geheel en uitsluitend voort uit de opdracht en aanstelling die zij van de ouders van dit kind ontvangen; en het kind dat tegen zulk een gouvernante of

huisonderwijzer in verzet komt, begaat de zonde tegen het vijfde Gebod, overmits hij het gezag van vader of moeder weerstaat. Maar eenigszins anders ligt het met het onderwijs op school. Een onderwijzer op een school (hetzij dan lagere, middelbare of hogere school) wordt niet aangesteld door en ontvangt niet zijn orders van den vader van elk schoolgaand kind. Hier moet men dus twee dingen wel onderscheiden. Eenerzijds de vaderlijke machtsdaad, waardoor het kind op die en geen andere school geplaatst wordt, en anderzijds de van vader en moeder geheel onafhankelijke macht, die de onderwijzer op zijn school uitoefent. Die macht van den onderwijzer vloekt hem uit twee bronnen toe, eenerzijds formeel uit zijn aanstelling als zoodanig, en anderzijds voor wat zijn vak aangaat, uit de eischen van zijn vak zelve. Maar ook al is hier zekere vermenging, toch getuigt de lucht-hartigheid waarmee allerlei verzet tegen den schoolonderwijzer in allerlei kringen besproken en vaak als een aardigheid toegejuicht wordt, van gebrek aan ernst. In alle deze verhoudingen toch is het ter laatste instantie de ordinantie Gods, die het gezag doet gelden, en dus ook de ordinantie Gods, die in dit spelen met het gezag wordt aangerand.

In verband hiermede dient tevens een enkel woord althans gezegd over het gezag waaronder men komt door eigen keuze. Onder het gezag van zijn vader wordt men evenals onder het gezag van de Overheid geboren. Hier is dus geen eigen keuze, hier koos God de Heere door zijn voorzienig bestel. Maar anders staat het met allen die in dienstbetrekking gaan of zich door het lidmaatschap eener vereniging, of ook door huwelijk onder een zekere macht plaatsen. Eenewanling heeft men de gewone dienstbetrekking niet anders dan in den vorm van slavernij gekend. Nog in de dagen van het apostelschap was er geen sprake van vrije dienstboden, dan bij zeer hoog, niet meetelende exceptie, en liet ieder welgestelde zich bedienen door slaven en slavinnen. Onatus was een slaaf; niets meer. En overal waar in het Nieuwe Testament van dienstboden sprake is, ziet dit bijna altoos op slaven. Want wel was de toestand in Israël oorspronkelijk een veelzins andere geweest, en ook in de dagen der apostelen nog veelzins een andere gebleven; maar de brieven aan de Romeinen, de Efeziërs de Galaten, de Corinthen enz. zijn alle gericht aan een bevolking, die te midden van heidensche toestanden leefde, en die bijna niet anders dan slaven dienst kende. Hierbij nu was uiteraard van eigen keuze geen sprake. Men werd onder zijn heer geboren, evengoed als wij geboren zijn onder onze Overheid en onder onze ouders; of ook krijgsgewonnen gemaakt of verkocht. Vandaar dan ook de gedurige apostolische vermaning, dat evenals een onderdaan zijn Overheid en een kind zijn ouders, zoo ook de dienstknecht zijn heer te gehoorzamen had.

Thans echter is dit niet meer zoo. De geest der Christelijke religie heeft van lieverlede doorgewerkt, en den smade-

lijken slavenstand, als in strijd met de waardij van een naar Gods beeld geschapen wezen, althans onder de gedoopte natien ondenkbaar gemaakt. Voor slaven dienst is thans de vrije dienst in plaats getreden.

Ongelukkigerwijze echter heeft dit nuten gevolge gehad, dat de dienstboden zich veelzins zijn gaan inbeelden, dat ze nu niet meer te gehoorzamen hadden. En dit nu is ganschelijk in strijd met Gods gebod. Een vader is vrij om zijn kind op zekere school al dan niet te plaatsen, en ook is hij vrij, om zijn kind van zulk een school, op den goeden termijn terug te nemen, maar zoolang het op die school is, moet het kind den onderwijzer gehoorzamen. En zoo nu is het ook hier. Een jongedochter is vrij, om zich al dan niet in zekeren dienst te begeven; en ook blijft ze vrij, om, mits op goeden termijn, dien dienst weer te verlaten; maar zoolang ze in dien dienst zich verbond en bevindt, is ze gehouden tot stupe gehoorzaamheid, en is ongehoorzaamheid aan, of verzet tegen haar heer of vrouw een zonde tegen het vijfde Gebod. Ditzelfde geldt natuurlijk van alle dienstbetrekking, van den knecht, van den werkmans, van den bode, van den klerk, ja van elk staatsdienaar of ambtenaar. Deze allen zijn vrij, om zich in den dienst van een huisheer, van een ambachtsbaas, een boer, een vereniging of van den Staat te begeven; en ook zijn ze vrij, mits op gezetten termijn, aan hun akkoord een einde te maken. Maar zoolang hun akkoord loopt, zijn ze gehouden tot gehoorzaamheid aan hun superieuren, en is verzet tegen hun superieuren zonde tegen het vijfde Gebod. In de dusgenaaide werksaking vond dit beginsel zijn toepassing. Is een werkmans verbonden voor een week, een maand, een verveeljaars, met opzegging, over en weer, van een maand of een verveeljaars vooraf, dan mag hij zijn werk niet staken dan na afloop van dien termijn en na opzegging binnen den termijn die bepaald werd of die geldt door usantie. Is hij daarentegen los in dienst genomen, bij den dag, bij de week of bij de maand, dan is hij volkomen vrij om na afloop van dien termijn, zich terug te trekken. Zoolang zijn termijn loopt en hij in dienst is, moet hij gehoorzamen; maar liep zijn termijn af, dan staat het aan hem of hij dien termijn vernieuwen wil, en doet hij dit niet, dan is er niets op hem aan te merken, hij heeft dan gepraesteerd datgene waartoe hij zich verbonden had. Een werksaking in dien zin kan dus nooit gekarakteriseerd worden als verzet, noch als zonde tegen het vijfde Gebod.

Van het huwelijk, dat bij het zevende Gebod breder ter sprake komt, geldt hetzelfde. Een jongedochter heeft uiteraard de vrije beschikking over haar hart en hand; zoolang ze nog minderjarig is onder goedkeuring van haar ouders of voogden, en zoo ze meerderjarig is, geheel naar eigen inzicht. Maar dit weet ze, dat ze, eenmaal gehuwd, onder een andere macht komt, en een gezag over zich aanvaardt, dat van het oogenblik der huwelijks-sluiting af, van Godswege door haar man over haar wordt uitgeoefend. „Gij, vrouwen, zijt uwen mannen onderda-

nig“, „want de man is het hoofd der vrouw.“ En wijl men nu nooit op termijn trouwt, maar een huwelijksverbintenis een verbintenis voor het leven is, die eerst door den dood (tenzij, wat God verhoede, een gruwel tusschen beide trade) kan ontbonden worden, is verzet tegen dit gezag evengoed zonde tegen het vijfde Gebod als de ongehoorzaamheid van het kind tegen zijn moeder. Niet natuurlijk alsof dat gezag hetzelfde karakter zou dragen, reeds de gelijkstelling van vader en moeder tegenover het kind toont dit wel anders; maar formeel is er geen onderscheid. Voorzoverre van Godswege het gezag van den man over de vrouw gaat, voorzover is elk verzet van de vrouw wel terdege opstand tegen het vijfde Gebod.

Ook in verenigingen of corporatie komt gehoorzaamheid, als gevolg van eigen wilskeus tepas. Men kan lid worden, maar men behoeft het niet te doen. Heeft men echter eenmaal het lidmaatschap aanvaard, dan heeft men zich hierdoor vanzelf verbonden, om de regelen of bepalingen van zulk een vereniging na te leven, en is men gehouden om hen te volgen die als leiders zijn aangewezen en binnen den kring dier vereniging met het gezag zijn bekleed. Dat men van meer dan éne zijde dit ook op de kerk van Christus heeft willen toepassen, toonde slechts hoe volkomen onbekend men was met het eigenlijke wezen der kerk. De kerk van Christus toch heeft met een vereniging uit vrije wilskeus opgericht niets gemeen. De kerk van Christus is een praeformatie van zijn Koninkrijk, waarin Christus Koning is, waarin dus een ieder volstrekt gehoorzaamheid aan dien Koning te bewijzen heeft, en waarin uit dien hoofde elk lid het recht en den plicht heeft, geen ander gezag te erkennen noch te gehoorzamen, dan hetwelk zich als gezag van Christuswege legitimeert. Hierover echter is genoeg bij het stuk der kerk gezegd, wat thans niet behoeft herhaald te worden.

Wel echter hangt de zaak der kerk met dit vraagstuk in zooverre saam, dat we ook bij het vijfde Gebod de vraag onder de oogen hebben te zien, in hoeverre de gehoorzaamheid, die we aan de Overheid, aan onze ouders, aan leermeesters, aan heeren en vrouwen, enz. verschuldigd zijn, al dan niet een grens heeft. In een kerk gevoelt elk kind van God dit onmiddellijk. Daar mag men niet gehoorzamen zoo dikwijls ons iets wordt opgelegd of van ons gevergd wat tegen de gehoorzaamheid aan den Christus, of wat hetzelfde is, aan zijn Woord ingaat. Maar in het huwelijk en burgerlijk leven is de oplossing van deze moeilijkheid niet zoo gemakkelijk. Niet alsof de regel een andere zou zijn, maar omdat de kerk wel dienaren van Christus in het ambt heeft, maar geen overheden kent, en daarentegen in het huwelijk en burgerlijk leven wel waarlijk overheden met overhoogheid over ons bekleed zijn. Deswege kan noch mag er voor de gehoorzaamheid in het gezin of in den Staat ooit een andere grens worden aangewezen, dan de grens die oorspronkelijke soevereiniteit van God zelf afscheidt van de overgedragen soverei-

De martelaren.

CVI.

DE WALDENZEN.

De kerk des Heeren werd ouder, maar niet zuiverder in belijdenis. Juist het tegendeel geschiedde, zij week al verder en verder van de waarheid van Gods Woord af. De meeste belijders berustten in deze afwijking. Maar enkele verwekte God, die tegen deze deformatie der kerk opkwamen. Onder dezen mogen wel in de eerste plaats genoemd worden de Waldenzen.

Alle berichten omtrent deze belijders des Heeren komen hierin overeen, dat hun voorganger is geweest Petrus Waldus — Pierre de Vaux — een rijk burger van Lyon. Toen deze bij zekere gelegenheid eene vergadering van aanzienlijke burgers uit zijne woonplaats bijwoonde, werd een der aanwezigen onverwachts door den dood overvallen. Dit trof Waldus, de vraag drong zich aan hem op, wat zijn eeuwig lot geweest zou zijn, indien niet den anderen, maar hem de dood overvallen had. Onbevredigd andere, maar hem de ziele. Daarom nam hij het besluit, was het antwoord zijner ziele. Daarom nam hij het besluit, om alle andere hemoecienissen te laten varen en zich geheel aan de religie te wijden. Tegelijk verlangde hij beter kennis van den weg der zaligheid dan hij uit de plaatsen der Heilige Schrift, door de toenmalige predikers aangevoerd, verkrijgen kon. Aan twee geestelijken droeg hij op de Evangelien en andere boeken des Bijbels in de Romaansche taal over te zetten. Daarna verzocht hij hen met den schat der kerk een verzameling van uitspraken van kerkvaders, handelende over geloofs- en zedeleer, samen te brengen. De Heilige Schriften las Waldus met

ijver. En God zegende deze lezing aan zijn hart. De begeerte werd over hem vaardig, om de Apostelen in hunne armoede te volgen. Hij verdeelde zijne goederen onder de armen, riep geestverwanten tot zich en richtte met hen eene geestelijke vereniging op, die den naam van „Apostoliten“ aannam en zich ten doel stelde onder de verwaarloosden van stad en land de kenners van Gods Woord te brengen. Van de overzetting des Bijbels liet hij afschriften maken, welke hij verspreide, waar het zijn nut kon hebben.

Hoezeer Waldus de gebreken der Roomsche kerk en hare leer dagelijks beter inzag, dacht hij er toen nog niet aan het Pausdom te verlaten. Hij en de zijnen wilden zelfs eene vereniging zijn in dienst der Roomsche kerk. Om verbetering van het leven was het hun meer te doen dan om de zuivering der leer. Wat echter de Waldenzen op dat oogenblik zich niet bewust waren, dat zij met hunnen bijbel eene geheel anderen weg opgingen dan het Pausdom, werd door de geestelijken des te beter begrepen. De Aartsbisschop van Lyon verbood hun het verklaren en prediken van de Heilige Schrift. Zij gehoorzaamden niet, omdat men God meer gehoorzaam moest zijn, dan den menschen. De Paus zou dit wel toegewen, dachten zij. Daarom beriepen zij zich op hem. Zeils zonden zij aan Alexander III afgevaardigden die hem een handschrift hielden. Romaansche Bijbelvertaling overgaven, met verzoek haar kerkelijk goed te keuren. De gezanten kwamen in 1170 te Rome terwijl het Lateraansche concilie werd gehouden. Dadelijk werden zij gehoord door eene commissie uit het concilie, wier advies verre van gunstig was voor de Waldenzen. De Paus weigerde hun de kerkelijke goedkeuring hunner Bijbelvertaling en verbood hun den Bijbel te verklaren. Opnieuw stonden deze belijders voor de vraag: „God of menschen gehoorzamen?“ Het was eene moeilijke vraag. Daar echter de Waldenzen in hunne zaak eene goddelijke zagen, zwichtten zij niet voor het Pauselijk gezag. Het Pausdom wierp ze uit. Lucius III veroordeelde ze onder den naam van „armen van Lyon“

als ketters. Het volk noemde ze „klompdragers“, omdat zij sandalen of houten schoenen droegen. Door steeds nauwergezet onderzoek der Schrift legden zij later die opzichtig-armoedige kleeding ook af, zoodat van hen kon getuigd worden, dat zij zich „noch door kostbare, noch door geheel armoedige kleeding onderscheidden.“

Hadden menschen deze belijders des Heeren van zich afgestooten, God getuigde met hunnen arbeid. Daardoor breidde zich hun kring naar Italië, met name de dalen van Piëmont, waar zij zich te midden van alle vervolgingen mochten staande houden. Ook vond men steeds Waldenzen in de Rijnstreek en in geheel Duitschland.

Onder de middelen, waardoor de Waldenzen zich bij velen toegang wisten te verschaffen, behoorden in de eerste plaats de Bijbel, dien ze in alle talen overzetterden. „Onder alle sekten, die er tot hertoe geweest zijn“, schrijft een hunner tegenstanders, „is er geen zoo verderfelijk voor de kerk, als de sekten der Leonisten (Waldenzen uit Lyon), omdat deze zich het verst heeft uitgebreid; want er is schier geen land, waar men haar niet vindt, en ten andere, omdat de Leonisten, geheel onderscheiden van andere sekten, die door het lasterlijke van hunne leerstellingen de toehoorders afschrikken, eene grooten schijn van vroomheid vertoonen, voor de oogen der menschen een godsdienstig leven leiden, in de leer aangaande God geheel rechtinnig zijn, alle artikelen van de Apostolische Geloofsbelijdenis aannemen en alleen op de Roomsche kerk en de geestelijkheid schimpen; iets dat de leken gaarne hooren en spoedig gelooven.“ Sommigen hunner trokken als handelaars in kleinooden de landen door. En vroeg men hun dan, als men ringen enz. van hen gekocht had, of zij nog meer te verkoopen hadden, dan was hun gewone antwoord: „Ja, wij hebben kostbaarheden, grooter dan de door u gekochte. Voor wij ze u laten zien, moet gij ons beloven, ons niet te verraden bij de geestelijken. Wij hebben een kleinood, dat zoo helder is, dat een mensch er God door kan zien, en een ander, waarvan een gloed uitstraalt, die het hart des bezitters tot

liefde jegens God ontvont.“ Met deze kleinoodien beoielden zij de verschillende uitspraken der Schrift.

Slechts eenmaal is door de Roomsche kerk beproefd de Waldenzen weer met haar te verzoeken. Paus Innocentius III wilde de in zijn oog kettersche vereniging der Waldenzen hervormen tot eene Roomsche. Aan het hoofd van deze onderneming stonden verscheidene geestelijken van Zuid-Frankrijk, onder welke zekere Durand de Osea, die vroeger tot de Waldenzen had behoord. Daar werd eene vereniging opgericht, die alle Waldenzen, welke tot de Roomsche kerk wilden terugkeeren, zou bevatten. Heel veel werd hun toegestaan en toegegeven, indien zij slechts terugkwamen. Alleen de volle heerschappij van Gods Woord werd hun ontegd. Ongetwijfeld bleef het pauselijk streven hier en daar niet zonder vrucht. Maar de eisch tot onbepaalde en onvoorwaardelijke onderwerping aan de kerk en het steeds dieper wordend inzicht in Gods Woord, deed verreweg de groote meerderheid der Waldenzen stand houden bij hunne belijdenis van de waarheid Gods naar de Schriften.

Van deze Waldenzen nu, die door de Roomsche kerk en hare geestelijkheid in alle landen bitter vervolgd werden zijn er velen als ketters gedood.

„In het jaar onzes Heeren 1180“, zoo vermeldt het boek der martelaren, werden er in Frankrijk velen ongebracht en verbrand, die buiten twijfel tot Waldus' leerlingen behoorden.

Omtrent het jaar 1183 werden er in Vlaanderen velen, op bevel van den aartsbisschop van Keims, Guillelmus en van den graaf Philippus als ketters verbrand, onder welken zonder twijfel ook aanhangers van Waldus zullen geweest zijn.“

DE GAAY FORTMAN.